

OP-STAP

Een oriëntatie- en activeringsmodule naar werk op de reguliere arbeidsmarkt voor personen met een psychosociale kwetsbaarheid

Christel WITGEERS¹

Jobcentrum vzw is een centrum voor gespecialiseerde opleiding, begeleiding en bemiddeling (GOB) voor personen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. De focus ligt op begeleiding en bemiddeling naar de reguliere arbeidsmarkt. Dat doen we binnen Jobcentrum klassiek via individuele begeleiding.

Sinds enkele jaren (de periode rond 2006) merken wij een steeds grotere toename van de groep mensen met een psychosociale kwetsbaarheid voor wie de stap naar de reguliere arbeidsmarkt via een opleiding of begeleiding te groot was. Hierbij denken we onder andere aan moeilijkheden in de omgang met anderen, laag zelfbeeld, verlegenheid, het ervaren hebben van pesterijen, weinig zelfvertrouwen, faalangst, perfectionisme en sociaal isolement. Op vraag van VDAB hebben we een specifiek aanbod voor deze doelgroep ontwikkeld: Op-Stap.

Op-Stap?

Op-Stap is een activeringsmodule die mensen versterkt en prikkelt; een oriënteringsmodule die hen een beter beeld geeft van de actuele arbeidsmarkt; een persoonsgerichte module die veel aandacht besteedt aan de noodzakelijke sociale vaardigheden; een ervaringsmodule, waarin hun droomjob getoetst wordt aan het echte arbeidsleven in een bedrijf via een training op de werkvloer; een confrontatiemodule, omdat hun verwachtingen ten aanzien van de – soms harde – realiteit op de arbeidsmarkt getest worden; en een samenwerkingsmodule waarin arbeid en zorg mekaar treffen, waar bewegen naar werk centraal staat.

In deze module gaan we zowel symbolisch als letterlijk met een groep mensen 'op stap'. Op-Stap kan je zien als een 'opstapje', een verhoogje dat ervoor zorgt dat de deelnemers een klare kijk krijgen op hun toekomstige loopbaan. We gaan ook letterlijk 'op stap': zo bezoeken we diverse bedrijven, verplaatsen we ons voor

1 De auteur is stafmedewerker bij Jobcentrum vzw in Oostende (www.jobcentrum.be). Contact: christel.witgeers@jobcentrum.be.

vormingsmomenten en gaan we langs bij bedrijven waar deelnemers hun stage op de werkvloer willen doen.

In Op-Stap wil men vanuit een veilige sfeer met anderen 'op stap' gaan en daaruit leren: groeien naar meer zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld, evolueren naar bewuste en realistische keuzes binnen het huidige arbeidscircuit, stap per stap meer verantwoordelijkheid opnemen in het leven en op de werkvloer, een stap verder zetten in de richting van werk, meer aandacht krijgen voor voorkomen en groeien in arbeidsattitudes (op tijd komen, afspraken nakomen,...), evolueren in specifieke, individuele behoeftes en aandachtspunten in het kader van zoeken naar werk.

Methodiek

De theorie die aan de basis ligt van Op-Stap is de leeracyclus van Kolb, beter bekend als het ervaringsleren. Daarnaast staat het groepsdynamisch gebeuren centraal: doorheen de hele module worden de deelnemers gestimuleerd tot interactieve deelname. De deelnemers doen ervaringen op, leren van elkaar en groeien naar meer weerbaarheid, een realistisch zelfbeeld en een groter zelfvertrouwen.

Het vooropgestelde programma van Op-Stap vormt de rode draad in de module, maar de specifieke inhoud wordt bepaald door wat in de groep leeft, door de ervaring van de deelnemers. Actieve betrokkenheid is hierbij een uitgangspunt. Zo wordt Op-Stap een cursus 'op maat'. De deskundigheid van de begeleider die de eigenheid en het tempo van elke deelnemer respecteert en het potentieel van elke deelnemer aanspreekt en activeert, typeert de ondersteuning binnen Op-Stap. Tijdens het volledige traject kunnen deelnemers rekenen op begeleiding op maat. Deelnemers worden bij elke stap betrokken en uitgedaagd om zoveel mogelijk

stappen zelf te zetten (empowerment).

We onderscheiden ons van andere projecten doordat we de brug maken tussen zorg en de arbeidsmarkt. We vertrekken expliciet vanuit onze kennis van die arbeidsmarkt en niet vanuit een zorgparadigma: in overleg met de cliënt wordt de omkadering (zorg, ggz-begeleiding, therapie...) in kaart gebracht. Afhankelijk van de noden van de cliënt wordt bekeken hoe deze 'zorg' kan afgestemd worden op de stappen die gezet zullen worden naar werk. Binnen Op-Stap houden we wel rekening met de zorgbehoefte van de cliënt, maar zij worden zelf aangesproken op hun verantwoordelijkheid en autonomie.

“ We vertrekken expliciet vanuit onze kennis van de arbeidsmarkt en niet vanuit een zorgparadigma. ”

Hiermee groeien we naar de realiteit van de arbeidsmarkt. De deelnemers krijgen een realistisch beeld van de arbeidsmarkt (jobinhoud, noodzakelijke arbeidsattitudes, communicatieve vaardigheden, randvoorwaarden, e.a.). We ondersteunen en begeleiden de deelnemers om een zo realistisch mogelijke match te maken tussen hun competenties en een jobdoelwit. Tijdens de begeleiding houden we rekening met de mogelijkheden en beperkingen van de cliënt.

Organisatie

Op-Stap duurt een 14-tal weken. De module start met een infomoment en bouwt op naar een aantal uren per week, met een maximum van 19 uren per week. Hierdoor kunnen personen met een RIZIV-statuuat ook deelnemen aan Op-Stap. De mutualiteit laat namelijk maximaal een halftijdse activiteit toe. Het zorgt er ook voor dat Op-Stap 'draagbaar' blijft voor de deel-

nemers. Om een kwaliteitsvolle begeleiding te kunnen aanbieden, wordt de groep deelnemers beperkt tot 13.

Het Op-Stap-project wordt gedragen door een team. Dit team werkt over de hele provincie West-Vlaanderen, zodat op verschillende plaatsen in de provincie de module een of twee keer per jaar kan aangeboden worden. Een Op-Stap-module wordt van begin tot eind door één Op-Stap-begeleider begeleid. Waar en wanneer een module doorgaat, wordt telkens ruim op voorhand aangekondigd aan de verwijzers. Er wordt een programma en een algemene informatiebrochure verspreid, onder meer bij de VDAB- en GTB-consulenten, die deze info doornemen met hun klanten die eventueel nood kunnen hebben aan Op-Stap. In het boekje 'Knap Werk' vindt men meer uitleg over de methodiek, de mening van experts en getuigenissen van cliënten.

Toeleiding en intake

De toeleiding naar het project gebeurt uitsluitend door VDAB en GTB (Gespecialiseerde Trajectbepaling en -begeleiding). Zij zorgen dat diegenen die nood hebben aan een meer intensieve ondersteuning terecht komen op het infomoment van de module. De kracht van een GOB en van de Op-Stap-module, én het verschil met GTB en VDAB, schuilt net in die meer intensieve begeleiding en ondersteuning. Doorheen de jaren groeiden onze contacten met artsen, psychiaters, psychiatrische centra, medisch adviseurs e.a., zodat we kunnen stellen dat ook zij informele verwijzers naar de module geworden zijn.

“De kracht van een GOB en van de Op-Stap-module, én het verschil met GTB en VDAB, schuilt net in die meer intensieve begeleiding en ondersteuning.”

Iedere kandidaat-deelnemer krijgt informatie over Op-Stap en het programma op een gezamenlijk infomoment. Na de groepsinformatie vindt een kort gesprek plaats met de kandidaat-deelnemer en zijn verwijzer. Hierin wordt gepeild naar motivatie en huidig psychisch welbevinden. In dit gesprek wordt samen met de werkzoekende gekeken of Op-Stap het beste antwoord is op zijn vraag. Indien niet (als bijvoorbeeld een fysieke problematiek primeert op een psychosociale kwetsbaarheid, als het programma niet beantwoordt aan de huidige behoefte van de kandidaat, e.d.) wordt in overleg verwezen naar andere begeleidingsmogelijkheden. Dit kan dan bijvoorbeeld de klassieke, reguliere begeleiding en opleiding op de werkvloer via Jobcentrum zijn.

Tussen het infomoment en de start van het programma vindt er een uitgebreide intake met de kandidaat-deelnemer plaats. Dit om persoonlijke doelstellingen te formuleren en begeleiding op maat te kunnen garanderen. Na deze individuele kennismakingsfase start de Op-Stap-module, die uit vier fases bestaat.

Een module met vier fasen

In de eerste fase krijgen de deelnemers een aantal groepsvormingen over communicatie en samenwerking.

In de tweede fase wordt in groepsvormingen en individuele gesprekken gewerkt rond de oriëntatie naar werk. Deze fase bestaat uit beroepen-exploratie, bedrijfsbezoeken, uitklaren van het jobdoelwit, sollicitatietraining, vorming rond het gebruik van de pc in de zoektocht naar werk. Stap voor stap gaan we op zoek naar de job die het best bij de deelnemer past. Elke deelnemer krijgt de kans om vanuit een groepsgebeuren en via individuele coaching zijn eigen koers uit te stippelen.

De derde fase is de voorbereiding van de stage en de stage op de werkvloer. In deze fase van de module gaan we op zoek naar een organisatie of bedrijf (op de open arbeidsmarkt) waar de deelnemer een ervaringsstage kan doorlopen. Ook hier is sprake van 'maatwerk' (uren, inhoud, takenpakket, ondersteuning en begeleiding). Tijdens de stage is de Op-Stap-begeleider steeds op de achtergrond aanwezig. Dit via telefonisch contact, e-mail, gesprekken op de werkvloer, e.a. Ook vinden er tweewekelijks terugkommomenten met de Op-Stap-groep plaats. Op deze momenten krijgen deelnemers de kans om te reflecteren over de stage en ervaringen te delen met elkaar. Dit biedt inzicht, steun en stimulans in hun eigen traject en functioneren.

Fase 4 staat voor evaluatie en nazorg: de Op-Stap-begeleider zorgt voor een uitgebreid verslag van de doorlopen stappen binnen de module. Tijdens de eindevaluatie wordt er samen met de deelnemer en de verwijzer een verder traject uitgestippeld of wordt bepaald in welke mate er extra ondersteuning tijdens de tewerkstelling nodig is.

Re-integratie

Via het Op-Stap-project willen we personen met een psychosociale kwetsbaarheid en/of psychiatrisch ziektebeeld de kans geven te (re-)integreren op de reguliere arbeidsmarkt. Niet alleen deze (re-)integratie is belangrijk, maar het activeren van die doelgroep is op zich belangrijk, wat het resultaat ook moge zijn. Het activeren naar werk kan immers een impact hebben op het algemeen welbevinden en op andere levensdomeinen, zoals vrije tijd, sociale contacten, thuissituatie, e.a.

“**Het activeren naar werk kan een impact hebben op het algemeen welbevinden en op andere levensdomeinen.**”

We zoeken naar een evenwicht tussen het inzetten van de competenties en kwaliteiten van onze cliënten en het afstemmen van de arbeidsmarkt op de ondersteuningsnoden van deze groep mensen. Dit doen we door gesprek en overleg met alle betrokken partijen. Naast integreren is het ook onze doelstelling om te sensibiliseren; werkgevers erop attent maken dat het waardevol en zinvol is om verder te kijken dan de psychische kwetsbaarheid van iemand, dat ook hun talenten en competenties een waardevolle bijdrage aan de reguliere arbeidsmarkt kunnen leveren.

Evaluatie

Het project startte in 2006 met een groep van 13 deelnemers en één begeleider. In 2011 gingen zeven Op-Stap-modules door (dus 7 x 13 deelnemers) en het Op-Stap-team telt nu 4 begeleiders.

Sinds het begin van Op-Stap tot april 2012 hebben 268 personen deelgenomen aan het Op-Stap-project. We zien dat een derde van de deelnemers onmiddellijk na de module in een job in de reguliere arbeidsmarkt kan stappen; een derde stapt in een individueel vervolgetraject bij Jobcentrum en zet later alsnog de stap naar werk, en een derde wordt doorverwezen naar het beschermde arbeidscircuit, naar activeringsbegeleiding of vrijwilligerswerk. Alle stappen die gezet worden, gebeuren steeds in overleg met de cliënt.

Na elke Op-Stap-module peilen we naar de mening van de deelnemers. We doen dit via een evaluatieformulier dat ze, indien ze dit wensen, anoniem kunnen invullen. Met de opmerkingen en suggesties uit deze evaluaties houden we bij de organisatie van de volgende modules rekening.

Om elke module op zich te laten slagen is kwaliteitsvolle begeleiding nodig. Daarom werkt het

Op-Stap-team samen aan de module: via intervisiemomenten wordt er aan methodiekontwikkeling en bijsturing gedaan. Hierbij wordt rekening gehouden met maatschappelijke tendensen (op de arbeidsmarkt en binnen zorg) en met de noden die vanuit de doelgroep gesignaleerd worden. Het team ontwikkelt zich verder door scholing en vorming te volgen, waarin de begeleiding van personen met een psychische kwetsbaarheid in hun toeleiding naar de arbeidsmarkt centraal staat. De Op-stap-begeleiders zijn specialisten op vlak van 'werk', maar met een ruime kennis van de doelgroep.

Toekomst

Het is de bedoeling om de Op-Stap-methodiek verder te laten groeien en via structurele middelen een ruimer aanbod te kunnen doen binnen de provincie: meer instapmogelijkheden in meer regio's. Wij zijn ervan overtuigd dat de Op-Stap-

methodiek binnen elke provincie en misschien verder zou kunnen gebruikt worden. Er zijn al eerste contacten met Groot-Brittannië en Nederland geweest.

Bovendien kan de methodiek ook ingezet worden om vanuit psychiatrische centra de brug te maken naar de arbeidsmarkt, en dus een lange weg voor de cliënten in te korten. Verder denken we dat de Op-Stap-methodiek ook op andere terreinen kan gebruikt worden, en bijvoorbeeld eventueel met andere accenten kan geïmplementeerd worden in een OCMW-arbeidstrajectbegeleiding.

*Als je wat je kunt,
mag doen,
en er iets mee in beweging brengt
wat zinvol is,
dan ga je in jezelf geloven,
meetellen in de groep
en je Gedragen voelen.*